

Title	Femeile Stiliste în documentele de arhivă
Authors	Cindrea, Iuliana
Publication date	2019-01
Original Citation	Cindrea, I. (2019) 'Femeile Stiliste în documentele de arhivă', [Stilist women in archival documents], Magazin Istoric, January, No.1, pp. 66-70.
Type of publication	Article (peer-reviewed)
Link to publisher's version	https://magazinistoric.ro/
Download date	2023-05-07 22:42:05
Item downloaded from	http://hdl.handle.net/10468/11252

FEMEILE STILISTE ÎN DOCUMENTELE DE ARHIVĂ

IULIANA CINDREA

Implementarea reformei calendaristice în Biserica Ortodoxă Română, în anul 1924, a fost respinsă de mare parte a populației rurale, în special din estul României, care a interpretat schimbarea (la fel ca precedenta încercare din vremea lui Cuza) drept o tentativă de catolicizare. Opoziția s-a concretizat în apariția și dezvoltarea rapidă a unei mișcări spirituale de masă, compusă în mare parte din țărani, pentru care reforma era nu doar periculoasă, dar și nefirească. Această mișcare religioasă a luat numele de mișcare stilistă, sau vechi calendaristă, și a fost considerată un adevărat pericol pentru unitatea, integritatea și omogenitatea proaspătului stat român reîntregit la sfârșitul Primului Război Mondial.

Intellectualii și politicienii timpului priveau țăranimea dintr-o dublă perspectivă; aceasta era, pe de-o parte, coloana vertebrală a națiunii, dar constituia și cea mai mare piedică în calea modernizării. Această atitudine a atras numeroase alte consecințe, inclusiv eșecul oricărei tentative de a explica, pe înțelesul țăranimii, nevoia unei reforme a calendarului. Ceea ce pentru elita vremii era o simplă orientare înspre Occident, echivalentul modernizării, pentru țărani constituia o îndepărtare de tradiție, o conspirație „papistă” împotriva a tot ceea ce era sacru. Aceste temeri sunt surprinse de sociologul, etnograful și filosoful Ernest Bernea în *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, acesta concluzionând că reforma a fost adoptată de unii, dar suportată, pe nedrept, de alții. Schimbarea calendarului purta, în primul rând, valențe spirituale și, în mentalitatea țăranului român, consecințele sale s-au răsfrânt inclusiv asupra naturii. Secetele, inundațiile, bolile și orice altă su-

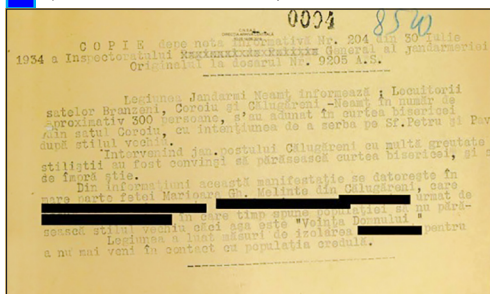

Fotografie din dosarul penal al călugărițelor Geancu Steliana și Măzărel Anica; o scurtă descriere pe verso sugerează că aparțineau uneia dintre călugărițe (sursa: arhiva C.N.S.A.S.)

ferință erau puse pe seama părăsirii „rânduielilor ortodoxe”. Ernest Bernea observa că „reforma, dacă ne gândim

la consecințele morale ce le-a avut, a fost ca o revoluție”. Această revoluție avea să se materializeze în anii ce au urmat, în special în zona Basarabiei, când stilistii au devenit o reală problemă pentru stat și pentru Biserica Ortodoxă.

Raportul Jandarmeriei în care este menționată Marioara Gh. Melinte, 1934 (sursa: arhiva C.N.S.A.S.)

**Tinere fete
care
au vedenii**

Reacțiile lor agresive, uneori catalogate drept rebeliuni, s-au găsit, nu

Femeile au un rol important în mișcarea stilista-
tă. Tineri și frumoase ele
seduceau tineretul și-l
atrăgeau în mișcarea
mitropolitului Glicherie
Celebra și frumoasa „măica Cecilia”
a disparut

„Mitropolitul” Glicherie, însăși com-
mandor al stilistilor, găsea mijlocul
de concertarea la opoziția necondi-
ționată și tăcută, din printr-o pre-
zență în tineret, din călătoria fetei
frumoză, dintr-o înțelegere comu-
nă, frumoasă, cură, alături de decet
mai degrabă, în timpul lor delectat
și înțeles pe care îl prezintă.

O fetei răsunătoare a fost Maria
Găleanu, care a adus servicii mult
statuului și a cărei moarte a fost o
plădere mare pentru Glicherie. Păina
pe a fost urmată de alte frumoase fetei
— cum erau „ale lui” moșcovite.

— cum erau „propaganda” pentru
pentru care decet priji de laștă dă-
ră în jurul lor.

Dar cum mai celebră din „măi-
că” stilista, o femeie înaltă și cu

acum la mister: „măica Cecilia”, a
părăsit de curând în „propaganda” epis-
paul de la Brașov.

După apăsate celor care au vădat-
și în mână, se pare că erau „fetei”
frumoză și că erau o concurență ră-
mădă.

„măica Cecilia P-Nam” a dispa-
ruit și de atunci ea a fost fără urmă.

Amarea identității oarecui „măi-
că” și de fel de fel de amărăci, cel care
cuvântul fel de fel de amărăci o arată
a prisa mai mult constatăm o arată
ca pe a fiindu-i înțeleasă arătarea
că, dintr-un de arătarea că de
amărăci țară.

Însă dar adevarată că de arătarea
că de arătarea că de arătarea că de
amărăci, trebuie să fie amărăci-
tă și femeie.

[illegible]

fiind acela că oamenii ar trebui să urmeze vechiul calendar și să îl respingă pe cel nou. Alarmate, autoritățile au cerut ca fata să fie izolată de „populația naivă și credulă“, întrucât acest fenomen ar putea fi exploatat de stilști în avantajul lor. Un raport similar, de data aceasta din anul 1936, din Bucovina, menționează faptul că o tânără fată L-a văzut pe Dumnezeu, care i-a transmis că oamenii ar trebui să se întoarcă la vechiul

Articole din presa vremii care îl menționează pe Glicherie Tănase (dreapta; Universul, 17 septembrie, 1936) și activitățile adeptelor lui

de puține ori, pe prima pagină a ziarelor, sub forma unor știri uneori exagerate și denaturate, toate acestea ducând la o oarecare dezinformare a opiniei publice cu privire la caracterul mișcării. Descrișii eretici periculoși, dușmani care doreau destabilizarea națiunii române, stilisții au stârnit imaginația multora, documentele de arhivă și articolele din presa vremii fiind pline de astfel de chestiuni controversate.

Acesta este contextul în care femeile stiliste încep să devină ținta atacurilor, rolul lor semnificativ în cadrul grupării fiind sesizat rapid de autorități, biserică și chiar și jurnaliști. Analizate prin prisma documentelor de arhivă, aceste femei, fie ele călugărițe, membre devotate ale mișcării stiliste sau chiar tinere fete tulburate de vedenii și halucinații, erau considerate elemente periculoase, folosite de stilști pentru a atrage adherenți.

Prezența și importanța femeilor în cadrul mișcării stiliste a fost un aspect sesizat încă de la apariția acestora. Fiind acuzați că au căzut pradă

misticismului și fanatismului, stilistiile au căutat diverse semne și miracole ce ar fi putut să le valideze credința și s-ar fi aliniat mentalităților lor, care vedea în reformă o desconsiderare a voinței divine. Fiind considerate, în mod tradițional, drept păstrătoarele unor cunoștințe cu caracter ocult, dar și înzestrate cu darul profeției, nu a surprins pe nimeni atunci când femeile, în special fetele tinere, au început să primească mesaje divine într-o perioadă în care represiunea împotriva stilistilor s-a intensificat.

Un raport al Jandarmeriei din județul Neamț, din anul 1934, o menționează pe Mărioara Gh. Melinte, o fată de 13 ani, care, paralizată fiind, a început să aibă halucinații și vise interesante. Raportul precizează faptul că țărani din diferite sate o vizitau și, în schimbul unei sume de bani, o rugau să contacteze lumea spirituală pentru a transmite diverse mesaje în numele lor. Ceea ce a atras atenția autorităților a fost faptul că tânăra fată susținea că vedențiile ei vin direct de la Dumnezeu, mesajul lor central

calendar; evenimentul a fost catalogat de Jandarmerie drept un zvon; s-au luat măsuri pentru a-l izola înainte de a se răspândi.

Nevoia stilștilor pentru o intervenție miraculoasă care le-ar putea oferi salvare, aliniindu-se la modul lor de gândire, este reflectată foarte bine în aceste două cazuri. Aflați într-o perioadă în care represiunea împotriva comunității s-a intensificat, apariția unor astfel de fenomene vine ca o reacție normală la represiunea pe care o sufereau și denotă intensitatea credinței lor, pe care o doreau validată de astfel de profetii.

Seducătoare, lidere, amante

Între 1934 și 1936 grupările stiliste din diverse sate din Basarabia au fost suprimate de jandarmi și, ca urmare a acestor intervenții, importanții lideri stilști au fost areștiți. Unul dintre aceștia a fost Glicherie Tănase, un fost călugăr ortodox, care, respingând reforma calendaristică, a fost caterisit de Biserica Ortodoxă. Cu toate acestea, el

Caricaturi ale fostului călugăr Glicherie...

a continuat să poarte hainele monahale și, plimbându-se prin satele din Basarabia, îi încuraja pe oameni să respingă noul calendar. Arestarea lui Glicherie, în urma unui conflict între stiliiști din Neamț și Jandarmerie, a generat numeroase zvonuri și controverse, iar presa timpului a început să îl prezinte ca pe o figură rasputiniană, chiar poreclindu-l „Rasputinul Basarabiei”. Această comparație nu era deloc întâmplătoare, ci făcea referire la capacitatea lui de a atrage mase de țărani, fascinați de învățăturile sale, printre care se numărau, bineînțeles, și femei.

Grigore Spiru, un cunoscut jurnalist al perioadei, a elaborat în anul 1936 o broșură, intitulată *Rasputinul Moldovei*, în care a încercat să combată ideile stiliste; personajul principal al broșurii era Glicherie Tănase. Cu toate acestea, pentru a stârni și mai multe controverse, el s-a decis să introducă și personajul Mariei Gârleanu, o tânără frumoasă, fascinată de figurile monahale și, în

special, de cea a lui Rasputin. Gârleanu a constituit și subiectul principal al unui articol publicat în ziarul *Universul*, în anul 1936. Asemenea broșurii lui Spiru, articolul o descrie ca fiind o tânără seducătoare, amanta și principalul complice al lui Glicherie Tănase. Împreună, cei doi ar fi înscenat un miracol pe care l-au pus în practică în fața unei mulțimi de țărani din județul Neamț, dorind atragerea acestora la ideile stiliste.

Prezentat adesea drept un escroc, Glicherie a fost acuzat și că ar fi avut un harem de femei, datorite lui de țărâni-mea credulă, sub formă de daruri. Ziarul *Tempo* publica în anul 1936 un interviu cu Tănase, cerându-i socoteală cu privire la identitatea unei tinere femei care l-a căutat cu disperare în zilele următoare arestului. Fiind întrebat dacă aceasta era amanta lui, Glicherie ar fi răspuns: „E fiică albă și curată a credinței noastre [...] mă păzește, domnule, mă păzește de duhuri rele”.

Deși majoritatea articolelor erau exagerate, pentru a nuanța caracterul senzațional al mișcării și pentru a o compromite înaintea opiniei publice, nu există nicio în-

... și Mariei Gârleanu, din broșura lui Grigore Spiru (sursa: arhiva C.N.S.A.S.)

doială cu privire la importanța femeilor în cadrul grupărilor stiliste. Un raport al Jandarmeriei din anul 1934 o menționează pe Anita Cotan, o stilistă din județul Vaslui, care și-a donat pământul stilștilor din sat pentru ca aceștia să își poată construi o biserică. O poziție similară a avut-o și Dubina Serafima, din Chișinău, care și-a transformat casa în biserică stilistă, donând icoane și alte obiecte religioase spre a fi folosite de membrii grupării. Un articol publicat în ziarul *Credința*, din anul 1936, o menționează pe Maria Butuc, care, se pare, din anul 1929 a îndeplinit rolul de preot stilist în satul Mărginean, îmbrăcând haine preoțești și oficiind slujbe religioase.

În alte cazuri, femeile au primit sarcina de a asigura paza și protecția preotului stilist din sat. Astfel, un raport al Jandarmeriei din anul 1936 menționează faptul că stiliiști din satul Albineț plănuiau un atac împotriva jandarmilor, atac ce ar fi trebuit să fie condus de

Chilii ale stilștilor din Cucova; mănăstirea de aici a fost distrusă în anul 1935, ocazie cu care s-a făcută această fotografie (sursa: arhiva C.N.S.A.S.)

femei. Un articol publicat în ziarul *Dimineața*, în anul 1935, pare să susțină această poziție, descriind cum femeile și copiii din Bălți i-au asigurat protecția preotului stilist Ieremia Pletosul: „Femeile care păzeau casa călugărului, văzând că acesta este arestat, s-au înarmat cu bâte și topoare și i-au atacat pe jandarmi“. Aceste relatări sugerează faptul că femeile stiliste își asumau sau, mai degrabă, erau învestite cu responsabilități atribuite, în mod tradițional, bărbaților.

Călugărițe și eroine ale credinței

Ca urmare a intervențiilor violente ale Jandarmiei din anul 1936, numeroși membri ai grupărilor stiliste s-au refugiat în păduri, construindu-și schituri și încercând să evite orice contact cu autoritățile. Crezând cu tărie că biserica stilistă era cea adevărată, numeroase femei și călugărițe au luat drumul unei astfel de vieți, preferând să îndure numeroasele neajunsuri, boli și orice altă suferință în locul compromisiului. Geancu Steliana și Măzărel Anica au fost două călugărițe stiliste arestate în anul 1941 pentru propagandă și agitație. Ascunse într-o colibă în pădurea Pralea, din județul Bacău, acestea au fost descoperite de jandarmi. Dosarul lor penal include numeroase scrisori și documente personale care reflectă gândurile și împotrivirile lor. Odată cu arestarea călugărițelor, jandarmii au confiscat toate aceste materiale,

împreună cu o fotografie personală și numeroase alte obiecte care se găseau în colibă, precum icoane, lumânări și cărți cu caracter religios (pentru mai multe informații cu privire la acest caz puteți accesa baza de date Hidden Galleries, <http://hiddengalleries.eu/>; site-ul proiectului de cercetare „Expoziții ascunse: minorități religioase ca agenți creatori în arhivele poliției secrete“, proiect finanțat de European Research Council prin intermediul programului de cercetare Horizon 2020).

Atunci când erau descoperite de jandarmi ascunzându-se în colibe și schituri din pădure, aceste femei erau arestate și, în cele mai multe cazuri, trimise în detenție la diverse mănăstiri ortodoxe. Una dintre acestea a fost dusă la Mănăstirea Vărzărești, județul Vrancea. Călugărițele stiliste erau, se pare, aduse aici și forțate să accepte noul stil. Arhivele Naționale dețin dosare care cuprind numeroasele cărți poștale și scrisori ale femeilor aflate în detenție la Vărzărești, scrisori trimise familiilor, prietenilor, precum și altor călugărițe aflate în necaz. Majoritatea cărților poștale sunt bogate în informații și constituie o sursă extrem de valoroasă pentru a înțelege mai bine

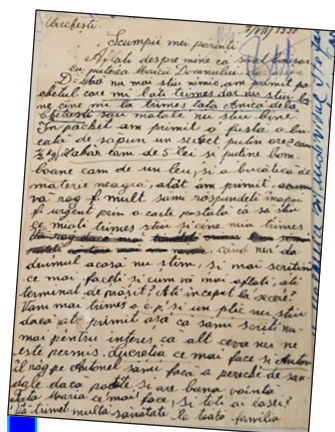
suferințele și zbaterile lăuntrice ale acestor femei. În cele adresate familiilor, călugărițele solicită pachete de mâncare, haine mai groase, încălțăminte și chiar bani. În scrisorile lor, familiile își exprimă îngrijorarea cu privire la soarta femeilor, precum și dorința de a le fi alături: „Scumpa noastră fiică, află despre noi că suntem bine de la mila Domnului, dar suntem foarte supărați despre toate împrejurările de acum [...] Nu știm nimic dacă ești sănătoasă sau tot suferi de boală [...] Vreau să vii acasă și tătuca face toate mijloacele și te aduce acasă“. În altele, ni se oferă chiar informații cu privire la atmosfera de la mănăstire: „Aici suntem 70 de mame și ne aflăm în patru camere, în camera unde stau eu suntem 20. Nouă ne-a luat tot ce am avut la Oniceni. Dar Dumnezeu ni le-a dat în loc și avem de toate cele trebuincioase și nu ne lipsește nimic. Numai dorim să avem libertate [...] Să-mi răspundeți, dar să nu scrieți ceva nepotrivit, ca să nu am nemulțumiri, fiindcă nu vine direct în mâna mea, ci vine în mâna domnului șef de post“.

Aceste scurte interacțiuni ne oferă o înțelegere mai profundă a personalității și caracterului femeilor stiliste.

Despărțite de familiile și comunitățile lor, ele au devenit eroine ale credinței, alegând să sufere pentru că au înțeles ceva ce alții nu au putut înțelege. În aceeași perioadă în care presa publica articole, cu un caracter aproape fantastic, despre amantele și seducătoarele stiliste, aceste femei aflate în detenție pu-

Stiliștii arestați la Cucova
(sursa: arhiva C.N.S.A.S.)

Cărți poștale trimise de femeile și călugărițele stiliste aflate în detenție la Mănăstirea Vărzărești (sursa: A.N.I.C.)

neau pe hârtie gândurile lor cele mai profunde, exprimându-și dorința de libertate, dar resemnându-se cu gândul că există un motiv al suferinței.

O voce și o misiune

Portretizate de presa vremii în termeni negativi, rolul important al femeilor în cadrul comunității stiliste era o realitate ce nu putea fi ignorată. Ceea ce este mai mult decât evident din articolele și

documentele de arhivă este faptul că femeile stiliste au adoptat roluri care nu erau comune femeilor în perioada interbelică, nici în societate, cu atât mai puțin în cadrul Bisericii Ortodoxe. De la a ofi-
cia slujbe bisericești și până la a asigura paza liderului stilist, aceste femei au constituit o adevărată provocare pentru percepțiile vremii.

Învățăturile și valorile comunităților stiliste au oferit acestor femei un nou sens în viață; rolul lor nu mai era acela de a sta în tăcere, ci de a avea

o voce și o misiune, respectiv aceea de a răspândi propria lor credință. Acesta este motivul pentru care și-au donat casele, proprietățile și bunurile, motivul pentru care tinerele fete au devenit propagatoarele mesajelor divine, încurajând oamenii să lupte împotriva reformei și să nu se lase intimidați de măsurile represive ale statului și bisericii. Mai mult decât atât, în ciuda etichetelor negative pe care presa și autoritățile le-au oferit femeilor stiliste, scri-sorile și cărțile poștale pe care le-au trimis din detenție le umanizează și le prezintă mai degrabă ca eroine ale credinței lor, pregătite să îndure orice suferință.

Indiferent de modul în care au fost privite de societate, femeile din cadrul comunității stiliste și-au asumat dificila sarcină de a apăra un element considerat al tradiției și înapoierii, respectiv vechiul calendar, punând la îndoială și contestând, în același timp, un alt element al tradiției, respectiv rolul femeilor în societate și implicarea lor în chestiunile religioase. ■

CONDUCĂTOR DIN ORIENT

530 – 522 Î.H.

(Biverb: 7, 8)

Gh. BRAȘOVEANU

Soluția rebusului 100 DE ANI DE LA MAREA UNIRE, din nr. 12/2018

MIHAI – CUZA – ALBAIULIA –
BR – OSTI – U – R – ANIA – VAV –
AULA – LIA – L – NAB – VIZITA –
I – ACIA – DUH – SANIE – IARU –
TRIANON – AT – EC – DARNITA.

Soluția jocului RĂZBOINICĂ,
din nr. 12/2018

INAMICI ÎNARMAȚI
(IN – A – MIC – I / – IN – A – R –
MATI)